

Sibil·la i Jaume

per Violant d'Hongria

Sibil·la, com tothom a la cort, sabia que aquell juliol seria l'últim.

A València, des de feia setmanes, la calor s'enganyava a la roba. L'aire, mandrós, no volia moure's, i mantenir les finestres obertes durant la nit no permetia alliberar l'escalfor del dia.

Sibil·la de Saga va entrar a l'estança sense trucar, havent convertit en costum d'amant allò que havia començat com un privilegi. Venia a despertar-lo, però el va trobar dret, immòbil davant la finestra, contemplant la ciutat que es despertava.

—Bon dia, senyor —va dir suaument.

Ell no es va girar de seguida. Tenia la vista perduda a l'infinit, més enllà de les muntanyes que es dibuixaven a l'horitzó. Quan ho va fer, els seus ulls cansats es van confessar. No calien paraules: ella ja sabia què li passava pel cap.

El rei Jaume estava cansat. El cos, afeblit després de mesos de malaltia, ja no li responia com d'antuvi. Però era sobretot l'empenta la que se li havia esgotat després d'una vida sencera regnant. Desitjava deixar enrere la política i de les guerres, prendre els hàbits del Cister i retirar-se finalment al monestir de Poblet, acabant els seus dies en silenci.

—He comès molts errors —va dir finalment, amb un fil de veu, abans de tornar-se a girar cap a la finestra. La sorprenia, aquella franquesa. Però feia dies que parlaven del mateix.

—Ningú ha fet més que vós per aquest regne. Mallorca i València formen part de la Corona gràcies a vós.

El rei va deixar escapar una rialla breu, amarga.

—Ai, Sibil·la... d'això ja en fa mitja vida. Em parles de trenta anys enrere. Des d'aleshores m'he tornat feble. He perdut l'ambició. El mateix any que promulgava els Furs de València, vaig signar el Tractat d'Almizra i les portes a l'expansió del regne es van tancar. Ara podríem ser a Granada, a l'Alhambra. Els meus espies diuen que és una obra magnífica... Hauríem fet fora el rei nassarita...

Va haver d'aturar-se per estossegar. Ella va fer un gest per oferir-li un mocador, però ell li va prendre les mans entre les seves.

—Ara ja és massa tard. Ens han derrotat a Llutxent. Patim a Alcoi i Cocentaina, encara que tots m'ho vulgueu amagar.

—Jaume... —va començar ella, però es va aturar. Sabia que no el convenceria amb res del que pogués dir-li.

—No deixis que m'enterrin a València —va dir amb contundència—. No vull que Granada camini sobre la meva tomba si ens expulsen. Assegura't que em porten a Poblet.

—Es farà com vós digueu —va mentir. No depenia d'ella, i tots dos ho sabien. Un cop mort el rei, ella no tindria cap tipus d'influència sobre el que decidís en Pere. Ni, de fet, sobre el seu propi destí, per això la incertesa li pesava al pit—. Els vostres fills se n'ocuparan.

—En Pere mai no ha paït que no li deixi tot el regne a ell. No comprèn per què l'he de dividir en dos. Tots dos són fills legítims meus, i tots dos mereixen un regne. També en Jaume! Mira què ha passat a Castella: Enric va matar el seu germà Pere fa cinc anys... o sis? El cap em balla. No vull això pels meus fills. No ho vull per al meu regne.

—No veig en Pere capaç d'assassinar el seu germà.

—Ni jo. Per això cadascú tindrà un regne, i viuran en pau. Que els castellans facin coses de castellans, que facin ells les guerres civils que vulguin. Nosaltres ho farem a la nostra manera.

El rei es va dur la mà al cap i es va fregar el front.

Sibil·la no hi va insistir.

—Voleu que us faci portar l'esmorzar?

—No cal. Deixa'm sol. Vull descansar, ara.

A la seva cambra, asseguda a la vora del llit, exhausta després de dies sencers mirant d'animar-lo en cada conversa mentre patia pel seu propi destí, Sibil·la va deixar que els pensaments l'envaïssin. Les paraules de Jaume li ressonaven encara dins el cap: *Estic cansat*. No era només el cansament d'un cos malalt, sinó el d'un home que havia carregat durant dècades amb un regne i un llinatge sencers. Ho havia vist als seus ulls: la lluita entre la resignació d'algú que sap que el final és a prop i el retret d'algú que sap que hauria pogut fer més. Però això no era el seu problema; ella també estava cansada. De reis, n'hi ha sempre: quan la mort se n'endú un, un altre ocupa el seu lloc. El seu problema era el seu propi futur quan ell morís, i els seus fills, que només la tenien a ella; encara que no pogués ser sempre amb ells, era en ells que havia de pensar.

Van trucar a la porta.

—Endavant.

En Pere va entrar d'una revolada, sense saludar.

—Com està el meu pare?

—Cansat.

—El temps passa, Sibil·la. Fa sis mesos que us vàreu comprometre a ajudar-me.

—No he tingut cap ocasió.

—No mentiu, Sibil·la... —va dir, abans de contenir-se—. La meva paciència té un límit.

Sibil·la sabia que la seva vida era en perill. Si Pere estava disposat a sacrificar el pare, què no faria amb ella? Acceptar conspirar havia estat un error, però ho havia fet pels seus fills. Sense la protecció del nou rei, podia perdre tot allò que Jaume li havia promès: terres, renda...

—No patiu, Pere. Soc dona de paraula. Avui estarà fet.

Ell la va mirar amb fredor.

—No prometeu allò que no podeu complir.

Aquell vespre, com cada nit, Sibil·la va anar a la cambra del rei a dir-li bona nit, aquest cop amb el cor encongit. S'estimava el seu rei; però encara s'estimava més els seus fills. I era per ells que, quan Jaume s'hagués adormit, tenia intenció de tornar a la cambra.

El sol feia estona que s'havia post. La llum que entrava per la finestra amb prou feines li permetia orientar-se mentre s'acostava al llit del rei.

—Jaume? Dormiu?

No hi va haver resposta.

S'hi va atansar amb la intenció de complir la promesa que li havia fet a Pere, però no va caldre. El rei ja no respirava. Amb l'orella al pit va descobrir el silenci. El rei havia mort.

Va plorar llargament per la mort de l'amant. Per l'alleujament de no haver-lo mort ella mateixa. Pel rei. Pel futur incert... Quan va esgotar les llàgrimes, es va eixugar la cara, es va posar dreta i, després d'endreçar-se el vestit, va anar a buscar en Pere.

El trobà a la seva cambra, mirant per la finestra, heretant el posat del seu pare, aquell mateix matí. La foscor que envaïa València acompanyava el final d'un regnat. El rei que havia conquerit Mallorca, Eivissa, Formentera i València; que havia fet vassalla Menorca; que havia consolidat el poder sobre Morella, Borriana i Xàtiva durant les campanyes valencianes... aquell rei era mort.

—Ja ho he fet.

—Gràcies —va dir en Pere—. Honoraré la meva paraula. Tindràs el que et vaig prometre.

La mentida no canviava res. El rei havia mort. Però Pere creuria que ella havia complert.

Les campanes es preparaven per trencar el silenci amb un repicar enèrgic, anunciant al món la fi del regnat del rei Jaume.

El cos del rei fou dipositat i venerat a la catedral de Santa Maria de València, davant l'altar major, dins d'un fèretre de fusta.

Un any més tard, amb la presa del castell de Montesa i la guerra finalment sota control, Pere II el Gran va tornar a pensar en els morts. Va demanar a Sibil·la que anés a Poblet per preparar el trasllat de les despulles del seu pare.

Per disposició de l'abat, ella i els seus acompanyants foren allotjats a l'hospital de pobres i pelegrins del monestir.

La nit havia caigut i la lluna definia una massa d'ombres immòbils que envaïa Poblet mentre el toc de completes s'extingia, quan un monjo va venir a trobar-la. Sibil·la el va reconèixer de seguida: havia estat un home de confiança del rei Jaume i amic a la cort.

—Heu de venir amb mi, ara mateix —li va dir amb veu baixa—. Poseu-vos això.

Sibil·la, sorpresa, va haver de contenir totes les preguntes quan ell li explicà que ja tindrien temps de parlar més tard. Es va posar l'hàbit cistercenc sobre la roba, i el monjo li va demanar que abaixés el cap i amagués el rostre tant com pogués; no volia que ningú la reconegués pel camí.

Ell caminava molt ràpid, i a ella li costava seguir-lo.

—Afanyeu-vos —li va ordenar, xiuxiuejant.

Van avançar ràpidament fins travessar el llinar que separava el món dels hostes del món dels monjos. Sibil·la s'arrapava a l'hàbit i es concentrava en seguir l'ombra del seu guia entre aquelles pedres gelades. El monjo es va aturar davant d'una porta baixa.

—Entreu. Us espera. —li ordenà.

Sibil·la hi va entrar. El monjo, que s'havia quedat fora, va tancar la porta amb cura, sense fer soroll.

La cambra, extremadament austera, mostrava una sobrietat que ella no tenia costum de veure. Restava mig a les fosques, il·luminada només per una llàntia d'oli que projectava una llum escassa, com si ningú no volgués gastar més oli del necessari. A contrallum d'aquella flama erràtica, un home jeia sobre un catre. Les ombres li amagaven el rostre, reduint-lo a una presència sense faccions.

—Hola, Sibil·la.

La veu li va glaçar la sang.

—No li dius res, al teu rei?

—Però... jo us vaig veure mort.

—No Sibil·la. Tu em volies veure mort. Que és diferent.

—No —va replicar amb un fil de veu—, jo no us volia veure mort.

—Sé què havíeu acordat amb en Pere.

—Ho sabíeu?

—És clar. Jo mateix li ho vaig demanar.

—Vós? —la veu se li va escapar més alta del que hauria volgut. Tot seguit va tornar a xiuxiuejar—. Vós ho sabíeu?

El rei va deixar passar un instant abans de parlar, com si mesurés cada paraula.

Li va explicar que ho havia fet perquè estava cansat i malalt. Cansat del cos, del pes dels anys. Fins i tot de viure. Per això havia decidit posar fi a la seva vida. En Pere, molt a contracor, va acceptar de col·laborar amb el pla. I a ella li ho havia demanat perquè confiava en la seva discreció absoluta.

—He de reconèixer —va afegir, amb una ombra de somriure a la veu—, que em va afalagar que no em matessis en sis mesos, malgrat les ocasions que et vam posar a disposició.

Sibil·la va quedar muda. Sentia que la terra li desapareixia sota els peus. De sobte, descobria que havia estat manipulada per pare i fill durant tot aquell temps.

El rei va continuar. Unes setmanes abans que ella trobés el cadàver al llit, l'home de confiança que vigilava fora, havia trobat un home que se li assemblava com dues gotes d'aigua.

—El vespre abans de la meva suposada mort, aquell home va morir. En Pere i jo vam entendre que calia aprofitar aquella oportunitat. No calia obligar-te a matar-me. Li vam posar la meva roba, el vam pentinar com si fos jo... i vam esperar que fossis tu qui el trobés primer. En Pere es va ocupar que ningú no dubtés que aquell era jo.

Ella no va creure ni un instant que l'home hagués mort sense ajuda. Però el que realment li cremava per dins era una altra cosa.

—Aleshores... per què, aquell matí, en Pere em va recordar que havia de complir el pacte?

—Per assegurar-nos que acceptaries els béns que t'havia promès —va respondre amb calma, com si hagués preparat la resposta—. Sempre em deies que et donava massa. Jo no hi havia estat mai d'acord. Si tot quedava com un pagament, no hauries de carregar amb el pes d'acceptar-ho com un regal.

Però no us va fer res, va pensar ella, condemnar-me a viure amb la por que, un dia, en Pere decidís venjar-se de l'assassina del seu pare.

No va gosar dir-ho en veu alta.

—I perquè us heu descobert, ara?

La resposta va arribar sense vacil·lació.

—Perquè no vull anar davant el Creador amb aquesta mentida. Em queda molt poc temps de vida, Sibil·la. Fa setmanes que no m'alço del llit ni surto d'aquesta cel·la. Li vaig demanar al meu fill que busqués una excusa per fer-te venir i permetre'm dir-te adeu... i demanar-te perdó.

Van parlar llargament. Més d'ella que no pas d'ell. Dels fills, que es feien grans a Barcelona. Dels béns que ella administrava amb fermesa i criteri.

Sibil·la es va alegrar sincerament que ell hagués pogut esdevenir allò que tant havia desitjat: un monjo cistercenc anònim, alliberat del pes de la corona i del record del poder.

Ella havia estat la seva amant durant els dos darrers anys del regnat. Però ell l'havia convertida també en una dona amb un poder patrimonial excepcional per al seu temps, que ella havia sabut fer servir amb intel·ligència. La capella de Santa Margarida, a l'església del convent de Santa Caterina dels dominicans, n'era un testimoni visible i durador.

Quan Sibil·la de Saga va marxar, ho va fer abatuda. Havia estimat un rei, havia temut un príncep, i havia estat utilitzada per tots dos.

Però també va entendre que havia sobreviscut.

Uns dies més tard, de tornada a Barcelona, va trobar-se amb Pere II el Gran. Es van mirar un instant, en silenci. Ell va somriure, i ella va comprendre que ja no patiria més.

I també va somriure.